

OS PROBLEMAS DO SISTEMA BANCARIO CHIPRIOTA NO SEU CONTEXTO EUROPEO

IRENE MARTÍN DE VIDALES CARRASCO
Universidade de Castela-A Mancha

RECIBIDO: 20 de outubro de 2013 / ACEPTADO: 30 de xullo de 2014

Resumo: O obxectivo prioritario deste artigo é ofrecer unha análise exhaustiva do impacto que tivo a grave crise financeira, que desde finais do ano 2008 fai estragos na economía real global, sobre o sistema bancario de Chipre. Para iso, e despois de estudar a súa estrutura institucional e as súas características máis relevantes, presentarase a situación actual e a evolución recente das súas principais magnitudes económico-financeiras, relativas ao número de entidades, volume de activos canalizados, depósitos xestionados, créditos concedidos, rendibilidade, solvencia, eficiencia e, finalmente, diversos indicadores de servizo bancario.

Palabras clave: Crise económica e financeira / Sistema bancario / Rendibilidade / Solvencia / Chipre.

The Cypriot Banking System Problems in its European Context

Abstract: This article seeks, primarily, to offer an in-depth study of how the serious financial crisis that has been wreaking havoc throughout the real global economy since the end of 2008, has affected the Cypriot banking system. Following an analysis of their institutional structures and most pertinent characteristics, the article presents the current situation and recent evolution of their main economic-financial magnitudes relating to number of entities, volume of channelled assets, deposits managed, loans granted, profitability, solvency, efficiency and, finally, diverse banking service indicators.

Keywords: Economic and financial crisis / Banking system / Profitability / Solvency / Cyprus.

---

1. INTRODUCCIÓN: A EVOLUCIÓN DA CRISE ECONÓMICA E FINANCEIRA

O epicentro da grave crise financeira que actualmente fai estragos sobre a economía real global e que provocou unha gran desconfianza nos mercados financeiros dos principais países, xerando a maior intervención coordinada por parte dos *policy makers* na historia económica recente, foi o sector da vivenda en Estados Unidos.

A pesar de que a crise das hipotecas *subprime*¹ se iniciou en agosto de 2007, a súa orixe remóntase a principios do ano 2006, podendo destacar entre os deto-

---

1 Son créditos hipotecarios concedidos a clientes de baixa solvencia e que, en consecuencia, presentan un maior risco de non pagamento. Así pois, a cualificación de *subprime* aplícase cando se conceden a persoas cun historial de crédito problemático ou que non achegan toda a documentación necesaria (por exemplo, sobre as súas fontes de ingresos), e tamén nos supostos de que a contía da hipoteca represente unha porcentaxe moi alta do prezo da vivenda financiada (máis do 85%) ou o pagamento mensual alcance máis dun 55% dos ingresos dispoñibles.

nantes desta crise catro factores fundamentais (La Caixa, 2008): en primeiro lugar, a enorme burbulla especulativa dos activos inmobiliarios no país, xa que o incremento do prezo da vivenda durante os anos anteriores ao estoupido da crise foi espectacular; en segundo lugar, a ausencia de regulación sobre as hipotecas *subprime* por parte das autoridades financeiras estadounidenses; en terceiro lugar, o mal deseño dos incentivos na concesión deste tipo de hipotecas, pois os comerciais das entidades de crédito tiñan o seu salario vinculado ao volume que lograban colocar, polo que o seu obxectivo era vender o máximo número destes produtos, sen ter en conta se o banco ou a caixa eran capaces de asumir ou non o risco que supoñían; e en cuarto lugar, o crecente grao de apancamento ou de endebedamento que presentaba o sistema financeiro de Estados Unidos durante os anos previos á crise, especialmente desde a recesión económica do ano 2001, desencadeada pola explosión da burbulla financeira asociada ás empresas que operaban en internet.

Non obstante, as hipotecas *subprime* non foron realmente a causa desta crise sistémica de dimensións globais, senón o primeiro síntoma evidente do estoupido da burbulla crediticia que durante máis dunha década foi alentada desde os organismos financeiros de planificación central, pois o daquela presidente da Reserva Federal, Alan Greenspan, alegaba que o aumento da produtividade en Estados Unidos propiciaba o mantemento de tipos de xuro oficiais baixos, á vez que permitía controlar a inflación. Desta forma, o crédito fácil e o financiamento barato empurraron ás entidades financeiras a unha estratexia de negocio baseada en endebedarse no curto prazo no mercado interbancario e a investir no longo prazo na concesión de hipotecas a 20, 30 ou mesmo 40 anos.

Por outro lado, as entidades financeiras, en especial as dúas grandes axencias hipotecarias estatais, Fannie Mae e Freddy Mac, que contaban con privilexiadas liñas de crédito co Tesouro estadounidense a tipos inferiores aos do mercado, avais do Estado nas súas emisións de débeda, exencións no pagamento de impostos e menores esixencias de recursos propios sobre o activo, na súa busca de novos beneficios comezaron desde o ano 2003 a converter masivamente hipotecas con algún risco en títulos de especulación financeira que circularon rapidamente nos mercados internacionais.

Posteriormente, a inflación comezou a aumentar (especialmente pola forte suba dos prezos dos bens de consumo), obrigando á Reserva Federal a elevar os tipos de xuro, o que provocou unha espectacular caída do prezo da vivenda, un incremento dos non pagamentos hipotecarios e dos embargos. Como resultado, produciuse a quebra dos fondos do banco de investimento Bear Stearns no verán de 2007 e, finalmente, a imposibilidade das entidades de facerlle fronte á débeda comprometida no curto prazo, ao cerrarse a “billa do” financiamento interbancario, iniciouse unha importante sucesión de bancarrotas no sistema financeiro internacional.

A partir do terceiro trimestre do ano 2008, ante o considerable agravamento das tensións nos mercados financeiros internacionais a raíz das convulsións bol-

sistas orixinadas pola quebra de Lehman Brothers e das posteriores incertezas verbo da aprobación do plan de rescate do secretario do Tesouro Henry Paulson polo Congreso estadounidense² e debido ao evidente traslado destas turbulencias financeiras á economía real, pois practicamente todos os países da OCDE rexistraron crecementos negativos no seu produto interior bruto, así como un notable incremento das taxas de desemprego (táboa 1), as autoridades económicas de ambos os dous lados do Atlántico víronse obrigadas a intervir de forma urxente e a poñer en marcha medidas excepcionais³ que perseguían fundamentalmente restablecer a confianza nos mercados, protexer os aforradores, aliviar as tensións de crédito, asegurar un fluxo de financiamento adecuado para empresas e familias e mellorar as normas de regulación e de supervisión do sistema financeiro mundial.

Táboa 1.- Taxas de crecemento do PIB e taxas de desemprego nos países da Unión Europea, Islandia e Estados Unidos (%), 2007-2012

Países	Taxa de crecemento do PIB						Taxa de desemprego					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bélxica	2,9	1,0	-2,8	2,3	1,9	-0,3	7,5	7,0	7,9	8,3	7,2	7,6
Bulgaria	6,4	6,2	-5,5	0,4	1,7	0,8	6,9	5,6	6,8	10,3	11,3	12,3
Rep. Checa	5,7	3,1	-4,7	2,7	1,7	-1,3	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0
Dinamarca	1,6	-0,8	-5,8	1,3	1,0	-0,5	3,8	3,4	6,0	7,5	7,6	7,5
Alemaña	3,3	1,1	-5,1	3,7	3,0	0,7	8,7	7,5	7,8	7,1	5,9	5,5
Estonia	7,5	-3,7	-14,3	2,3	7,6	3,2	4,6	5,5	13,8	16,9	12,5	10,2
Irlanda	5,2	-3,0	-7,0	-0,4	0,7	0,9	4,7	6,4	12,0	13,9	14,7	14,7
Grecia	3,0	-0,2	-3,3	-3,5	-6,9	-6,4	8,3	7,7	9,5	12,6	17,7	24,3
España	3,5	0,9	-3,7	-0,1	0,7	-1,4	8,3	11,3	18,0	20,1	21,7	25,0
Francia	2,3	-0,1	-2,7	1,5	1,7	0,0	8,4	7,8	9,5	9,7	9,6	10,2
Italia	1,7	-1,2	-5,5	1,8	0,4	-2,4	6,1	6,7	7,8	8,4	8,4	10,7
Chipre	5,1	3,6	-1,9	1,1	0,5	-2,4	3,9	3,7	5,4	6,3	7,9	11,9
Letonia	9,6	-3,3	-17,7	-0,3	5,5	5,6	6,5	8,0	18,2	19,8	16,2	14,9
Lituania	9,8	2,9	-14,8	1,4	5,9	3,7	3,8	5,3	13,6	18,0	15,3	13,3
Luxemburgo	6,6	0,8	-5,3	2,7	1,6	0,3	4,2	4,9	5,1	4,6	4,8	5,1
Hungría	0,1	0,9	-6,8	1,3	1,7	-1,7	7,4	7,8	10,0	11,2	10,9	10,9

² Este plan, que foi votado por primeira vez na Cámara de Representantes o 29 de setembro de 2008, e que obtivo un resultado negativo de 205 votos a favor e 228 en contra, consistía basicamente na creación dunha axencia governamental que lle compraría á banca, durante un período de dous anos, os activos vinculados ás hipotecas non pagadas, que despois vendería mediante poxa nos mercados. O 3 de outubro o *Plan Paulson*, ao que se lle realizaran algunhas modificacións no seu contido, entre as que destacaron o incremento dos seguros de depósito desde os 100.000 aos 250.000 dólares, así como a inclusión dun paquete de exencións fiscais que ascendía a 150.000 millóns de dólares, foi presentado de novo no Congreso, onde finalmente foi aprobado con 273 votos a favor e 171 en contra.

³ Para unha análise polo miúdo destas medidas, véxanse Unión Europea (2009) e Nadal Belda (2008).

Táboa 1 (continuación).- Taxas de crecemento do PIB e taxas de desemprego nos países da Unión Europea, Islandia e Estados Unidos (%), 2007-2012

Países	Taxa de crecemento do PIB						Taxa de desemprego					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Malta	4,3	4,1	-2,7	2,3	2,1	0,8	6,5	6,0	6,9	6,9	6,5	6,4
Holanda	3,9	1,8	-3,5	1,7	1,2	-1,0	3,6	3,1	3,7	4,5	4,4	5,3
Austria	3,7	1,4	-3,8	2,3	3,1	0,8	4,4	3,8	4,8	4,4	4,2	4,3
Polonia	6,8	5,1	1,6	3,9	4,3	1,9	9,6	7,1	8,1	9,7	9,7	10,1
Portugal	2,4	0,0	-2,9	1,4	-1,6	-3,2	8,9	8,5	10,6	12,0	12,9	15,9
Romanía	6,3	7,3	-6,6	-1,6	2,5	0,7	6,4	5,8	6,9	7,3	7,4	7,0
Eslovenia	6,9	3,6	-8,0	1,4	-0,2	-2,3	4,9	4,4	5,9	7,3	8,2	8,9
Eslovaquia	10,5	5,8	-4,9	4,2	3,3	2,0	11,2	9,6	12,1	14,5	13,6	14,0
Finlandia	5,3	0,3	-8,4	3,7	2,9	-0,2	6,9	6,4	8,2	8,4	7,8	7,7
Suecia	3,3	-0,6	-5,0	6,1	3,9	0,8	6,1	6,2	8,3	8,6	7,8	8,0
Reino Unido	3,5	-1,1	-4,4	2,1	0,7	0,3	5,3	5,6	7,6	7,8	8,0	7,9
Croacia	5,1	2,2	-6,0	-1,2	0,6	-2,0	9,6	8,4	9,1	11,8	13,5	15,9
Islandia	6,0	1,3	-6,8	-4,0	3,1	1,6	2,3	3,0	7,2	7,6	7,1	6,0
EE.UU.	1,9	-0,3	-3,5	3,0	1,7	2,2	4,6	5,8	9,3	9,6	8,9	8,1

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos de Eurostat.

Neste contexto de crise, o impacto exterior da situación americana, unido ao propio comportamento do sistema bancario dalgúns outros países, en liña co realizado polo aquel país, provocou que, unha vez desatada a crise, os seus sistemas bancarios se atoparan en graves problemas de estabilidade e solvencia, que contribuíron a agravar a delicada situación dos seus datos macroeconómicos.

Grecia, en concreto, non foi en absoluto allea a esta profunda crise. En efecto, a grave situación das súas finanzas públicas, cos problemas de confianza e credibilidade na súa economía que puxeron de manifesto os mercados, obrigou a unha actuación conxunta dos seus socios no euro para evitar unha crise de maior envergadura que puxera en perigo a estabilidade de toda a Eurozona.

Así, os países integrantes da UEME expresáronlle o 11 de febreiro de 2010 o seu apoio político ao Goberno heleno mediante unha declaración na que se comprometeron a unha actuación coordinada e contundente no suposto de que a situación financeira dalgún deles puxese en perigo a estabilidade do conxunto. Non concretaron, porén, que tipo de medidas aplicarían se chegara o caso de que o Estado grego non puidera financiar o seu elevado endebedamento pola vía normal do mercado. Non obstante, no cumio europeo que tivo lugar os días 25 e 26 de marzo deste mesmo ano en Bruxelas, os 16 gobernantes dos países da zona euro déronlle o seu apoio ao mecanismo de axuda financeira para Grecia, negociado polo eixe franco-alemán, no que se estableceu a participación do Fondo Monetario Internacional en calquera operación de rescate, así como o desembolso de préstamos bilaterais coordinados por parte da Eurozona, que terá que ser decidido

por unanimidade e tras a avaliación da Comisión Europea e do Banco Central Europeo⁴.

Ademais, o Consello de Asuntos Económicos e Financeiros da Unión Europea adoptou, por un lado, o Programa Actualizado de Estabilidade e Crecemento de Grecia (Ministry of Finance, 2010), no que figuraba o compromiso da Administración de Yorgos Papandreu de reducir o seu elevado déficit público, acompañado dunha longa lista de recomendacións entre as que destacan medidas drásticas no tocante aos salarios e reformas estruturais nas pensións, no sistema sanitario, na Administración Pública, no mercados de bens, no uso dos fondos europeos e no sector bancario.

Por outro lado, o ECOFIN seguiu adiante co procedemento sancionador polo déficit excesivo, tras ter constatado que Atenas non só non cumpriu co Pacto de Estabilidade, senón que manipulou sistematicamente as estatísticas de déficit que lle enviou á Comisión Europea durante máis dunha década, e puxo en marcha, finalmente, o mecanismo de vixilancia reforzada previsto nos Tratados para casos de incumprimento grave, o que supón que neste proceso de tutela das contas públicas gregas participa tamén o Banco Central Europeo e expertos do Fondo Monetario Internacional.

Despois duns meses nos que parecía que se reconducira a crise financeira da débeda soberana da Eurozona, esta rexurdiu con virulencia redobrada nos mercados de Irlanda en novembro, xa que a cámara de compensación⁵ de Londres, denominada LCH Clearnet, solicitou maiores garantías nas operacións de *repo* con débeda pública irlandesa, polo que varios bancos do país tiveron dificultades para cumprilas, véndose abocados a vender parte dos bonos de débeda pública nas súas carteiras, o que presionou á alza as rendibilidades.

Por outro lado, a incerteza sobre as posibles quitas aos propietarios de débeda pública da Eurozona, é dicir, que estes terían que compartir parte das perdas por non pagamento coas arcas públicas no caso de activarse o mecanismo de

---

4 O programa de rescate financeiro de Grecia, solicitado por Yorgos Papandreu o 23 de abril de 2010, dous días despois de que a prima de risco do bono heleno alcanzase o 8,093%, e que foi aprobado por Bruxelas o 3 de maio dese mesmo ano, proporcionaralle a Atenas 110.000 millóns de euros en tres anos, dos que 80.000 millóns proceden dos países da Eurozona. Así mesmo, o 2 de xullo de 2011 a UE comprometeuse a liberar os 12.000 millóns de euros (o quinto prazo da operación de rescate) que Atenas necesitaba para afrontar o pagamento das súas débedas e evitar a quebra e, tras o visto e prace do Parlamento grego ao desenvolvemento das medidas de axuste, que permitirán recadar 28.400 millóns de euros grazas ao aumento das presións fiscais e ao recorte do gasto, e 50.000 millóns procedentes dun duro programa de privatizacións e da redución do 25% do número de empregados públicos, a aprobar un segundo plan de rescate de 109.000 millóns de euros en novos préstamos da zona euro e do Fondo Monetario Internacional, que cubrirá as súas necesidades de financiamento ata mediados do ano 2014, e que contará, ademais, cunha contribución do sector financeiro de 50.000 millóns de euros.

5 Unha cámara de compensación actúa como contrapartida das partes contratantes e determina diariamente os depósitos de garantía polas posicións abertas, e finalmente liquida os contratos ao vencemento.

rescate financeiro, contribuíu a incrementar as vendas do bono irlandés, co resultado dunha forte caída no seu prezo e co conseguinte aumento das rendibilidades.

Aínda que Irlanda, coa liquidez da que dispoñía, tiña cubertas as amortizacións da súa débeda pública ata mediados do ano 2011, a elevada morosidade dos bancos nacionais e o considerable esforzo financeiro de inxección de capital realizado por parte do Estado convenceron á Unión Europea de que era necesario preparar urxentemente un plan de rescate para o país.

Finalmente, o 7 de decembro de 2010 os ministros de Economía e Finanzas dos 27 Estados integrantes da Unión Europea aprobaron formalmente a asistencia financeira solicitada por Dublín o 22 de novembro, que ascenderá a un total de 85.000 millóns de euros en avais, dos que 45.000 millóns serán achegados polos países membros⁶. Así mesmo, o ECOFIN tamén aprobou as condicións que acompañarán ese rescate, entre as que destacan a reestruturación do sistema bancario irlandés, reformas estruturais para potenciar o crecemento económico e a redución do déficit público ao 3%o do produto interior bruto do país no ano 2015.

Durante os primeiros meses do ano 2011, a incerteza xerada pola crise de débeda soberana da Eurozona, e en especial a de Portugal, seguiu sendo elevada, poñendo seriamente en perigo a continuidade da senda de crecemento económico iniciada polos países da Unión Europea no segundo trimestre do ano 2010. Ante esta situación, e co fin de garantir a competitividade das economías do vello continente para que sexan capaces de xerar emprego e de manter as políticas de benestar e de protección social, os xefes de Estado e de Goberno da Unión Europea aprobaron o 16 de maio de 2011 a reforma do fondo actual de rescate temporal, en vigor ata o ano 2013, de maneira que puidera prestar ata os 440.000 millóns de euros comprometidos durante a súa creación sen perder a condición de triplo A das axencias de *rating*.

Ademais, a grave crise económica, financeira e política de Portugal obrigou aos ministros de Finanzas dos vinte e sete, unha vez recibida a petición formal do Goberno luso en funcións, a encargarlle á Comisión Europea a elaboración do programa de consolidación fiscal que deberá acompañar inevitablemente ao rescate do país, cuxo importe ascenderá a 78.000 millóns de euros⁷. Así mesmo, os Estados membros esixiron que esa asistencia financeira, que será desembolsada nos

---

6 España achegará a través de avais 2.600 millóns de euros e a propia Irlanda contribuirá ao seu rescate ao financiar a metade das medidas destinadas a apoiar o sector bancario con 17.500 millóns extraídos das súas reservas para o sistema de pensións. Polo que se respecta ao resto dos fondos ata completar os 85.000 millóns, Bruxelas achegará 22.500 millóns con cargo ao orzamento comunitario, a mesma cantidade que dará o Fondo Monetario Internacional. De fóra da Eurozona virán 3.800 millóns en préstamos bilaterais do Reino Unido, outros 400 de Dinamarca e 600 de Suecia.

7 Dos 78.000 millóns de euros, 52.000 millóns corresponderán aos europeos (26.000 millóns avalados polo orzamento comunitario e 26.000 polos Estados membros) e 26.000 millóns ao Fondo Monetario Internacional.

próximos tres anos, inclúa un ambicioso programa de privatizacións como parte do axuste fiscal, xunto con reformas estruturais e medidas destinadas a estabilizar o sistema financeiro portugués⁸.

Nos últimos meses, as tensións nos mercados de débeda soberana europea non se disiparon, pois cada vez son máis os países que ven como as rendibilidades esixidas á súa débeda pública son maiores. España e Chipre non se mantiveron á marxe e tamén sufriron un aumento importante da súa prima de risco, o que dificultou considerablemente a súa capacidade de axuste orzamentario e a súa recuperación económica, véndose obrigadas, finalmente, a solicitarlle formalmente á Unión Europea apoio financeiro para recapitalizar o seu sector bancario.

O rescate da banca española, aprobado polos países do Eurogrupo no cumio de Bruxelas de 29 de xuño de 2012, ascendeu a 39.468 millóns de euros⁹ e foi transferido o 12 de decembro de 2012 polo Mecanismo Europeo de Estabilidade (MEDE)¹⁰ ao Fondo de Reestruturación Ordenada Bancaria (FROB). Á vez, os dirixentes da zona euro déronlle luz verde a un plan de investimento para impulsar o crecemento e o emprego por valor de 120.000 millóns de euros¹¹, e flexibilizaron as normas dos fondos de rescate para que poidan intervir nos mercados de débeda e así aliviar a prima de risco dos países que estean levando a cabo reformas estruturais e un saneamento das súas contas públicas.

Polo que respecta a Chipre, tras un arduo proceso de negociación, o Eurogrupo aprobou o 26 de marzo de 2013 a segunda versión do rescate ao seu sistema bancario, cifrado en 10.000 millóns de euros, despois do fracaso do plan ratificado

---

8 En concreto, o paquete de axuda estableceu que un 15% do total do monto financeiro, uns 12.000 millóns, irían dirixidos exclusivamente a elevar o *core capital* das institucións financeiras lusas ata o 10% a finais do ano 2012.

9 Desta cifra, os catro bancos nacionalizados recibiron 36.968 millóns, dos que case a metade, 17.960 millóns, se destinaron a Bankia, mentres que 5.425 millóns foron para Novagalicia; 9.080 millóns para Catalunya Caixa e outros 4.500 millóns para o Banco de Valencia. Pola súa parte, as necesidades de capital das catro entidades incluídas no Grupo 2 (Caja3, Banco Mare Nostrum, Banco Ceiss e Liberbank) ascenderon a 1.865 millóns de euros. Finalmente, realizouse tamén unha transferencia de ata 2.500 millóns para a Sociedade de Xestión de Activos procedentes da Reestruturación Bancaria (Sareb), coñecida como o banco malo.

10 O MEDE é un organismo intergubernamental creado polo Consello Europeo en marzo de 2011 que funciona, desde a súa entrada en vigor en xullo de 2012, substituindo as estruturas temporais do Fondo Europeo de Estabilidade Financeira (FEEF) e do Mecanismo Europeo de Estabilidade Financeira (MEEF), como un mecanismo permanente para a salvagarda da estabilidade financeira na Eurozona, posto que, baixo unhas condicións estritas, lles facilitará axuda financeira en forma de préstamos aos países que sufran graves problemas de financiamento.

11 Destes 120.000 millóns de euros, 60.000 millóns, que concederá o Banco Europeo de Investimentos en forma de préstamos, asignaranse a medidas dedicadas ás pequenas e medianas empresas; 55.000 millóns, procedentes de fondos estruturais que aínda non foron comprometidos en ningún proxecto, destinaranse a fomentar o emprego xuvenil; e 5.000 millóns, obtidos da emisión de bonos para proxectos (*project bonds*), dirixiranse a iniciativas en materia de infraestrutura de enerxía, transportes e banda ancha.

unha semana antes, que se atopou coa oposición case total do Parlamento do país. O novo acordo suprime o imposto aos pequenos aforradores, que pretendía recaudar 5.800 millóns de euros, e substitúeo pola liquidación do Banco Popular (Laiki Bank), que reportará uns 4.200 millóns de euros; xunto coa reestruturación do Banco de Chipre, que será recapitalizado con diñeiro procedente da imposición de quitas aos grandes depósitos (superiores a 100.000 euros), accionistas e posuidores de bonos; e coa posibilidade de que o ministro de Economía estableza controis de capital, ante o risco dunha fuga masiva de diñeiro da illa. Así mesmo, o acordo esixe unha drástica redución do tamaño do sector financeiro do país, que supón aproximadamente un 800% do PIB chipriota, unha correcta aplicación dos mecanismos contra o branqueo de capitais e subas dos impostos sobre a renda e sociedades.

Finalmente, os líderes da UE comprometéronse no cumio que tivo lugar en Bruxelas os días 13 e 14 de decembro de 2012 a avanzar na coordinación de políticas económicas, na aplicación de reformas estruturais, na creación de mecanismos de solidariedade para os Estados que emprendan reformas e na unión bancaria, pactando a estrutura do futuro Mecanismo Único de Supervisión Financeira (MUS), que se establecerá no seo do Banco Central Europeo e que supervisará a partir de novembro de 2014, unha vez que asuma as súas responsabilidades, as entidades con máis de 30.000 millóns de euros en activos ou cun balance equivalente ao 20% do produto interior bruto do seu país de orixe¹².

Pola súa parte, en Islandia, a quebra de Lehman Brothers en outubro de 2008, que supuxo o colapso da coroa e dos tres maiores bancos comerciais do país (Glitnir, Landsbanki e Kaupthing), que por volume de activos canalizados representaban case a totalidade do seu sistema financeiro, obrigou ao Goberno a adoptar un axuste draconiano e a poñerse en mans do Fondo Monetario Internacional co fin de salvar unha economía que chegara a ser unha das máis ricas do mundo¹³.

Ademais de programas de consolidación fiscal, que supoñen dolorosas medidas de austeridade e aumentos importantes de impostos postos en marcha tamén nos últimos anos polo Eurogrupo e que frearon significativamente o comercio internacional e as expectativas de crecemento, o pequeno país do extremo noroeste de Europa, co obxectivo de protexer o estado do benestar¹⁴ e minimizar o impacto da crise financeira global sobre a súa economía real, aprobou unha lexislación de emerxencia que lle concedía á Autoridade de Supervisión Financeira de Islandia a facultade para facerse cargo das operacións domésticas dos tres principais bancos, solicitou a adhesión á Unión Europea en xullo de 2009, mellorando así a súa

---

12 É dicir, o supervisor financeiro único controlará unhas 200 entidades en toda a zona euro das 6.000 autorizadas e, no caso español, asumirá a supervisión do 95% do sector bancario.

13 A inxección de liquidez do FMI no sistema financeiro islandés ascendeu a un total de 2.100 millóns de dólares, mentres que os seus veciños nórdicos (Noruega, Suecia, Finlandia e Dinamarca) achegaron 2.500 millóns de dólares máis en préstamos e *swaps* de divisas.

14 O Goberno islandés provelles asistencia sanitaria universal e educación superior gratuíta aos seus cidadáns.

credibilidade nos mercados financeiros internacionais, e estableceu, ao dispoñer de moeda propia, controis de cambios (restricións á liberdade de cambio de moeda) e controis de capital (limitacións aos fluxos de entradas e saídas de capitais).

Esta contorna de profunda inestabilidade económica e financeira, que afectou considerablemente ao deseño e á orientación das políticas económicas nacionais e supranacionais (Arias, 2009), constitúe o punto de partida deste artigo, que ten como obxectivo prioritario tratar de determinar o impacto que tivo a presente crise global sobre o sistema bancario de Chipre. Para iso, e despois de estudar a súa estrutura institucional e as súas características máis relevantes, presentarase a situación actual e a evolución recente das súas principais magnitudes económico-financieras, relativas ao número de entidades, volume de activos canalizados, depósitos xestionados, créditos concedidos, rendibilidade, solvencia, eficiencia e, finalmente, diversos indicadores de servizo bancario.

2. ESTRUCTURA ACTUAL E CARACTERÍSTICAS XERAIS DO SISTEMA FINANCEIRO DE CHIPRE

Antes de internarnos no estudo detallado dos efectos provocados pola actual crise económica e financeira internacional e polo posterior programa de recapitalización, reestruturación e inxección de fondos públicos sobre as principais magnitudes de negocio do sector bancario chipriota, obxectivo esencial deste artigo, é preciso analizar o marco xeral no que desenvolven a súa actividade as diferentes entidades que o integran, é dicir, a organización institucional e as características máis relevantes do sistema financeiro de Chipre¹⁵.

En primeiro lugar, cómpre sinalar que, debido á súa reducida diversificación desde o punto de vista institucional, así como ao pequeno volume de negocio realizado nel en termos absolutos, o sistema financeiro chipriota, xunto co grego, co portugués e cos dos Estados máis recentemente integrados na Unión Europea

---

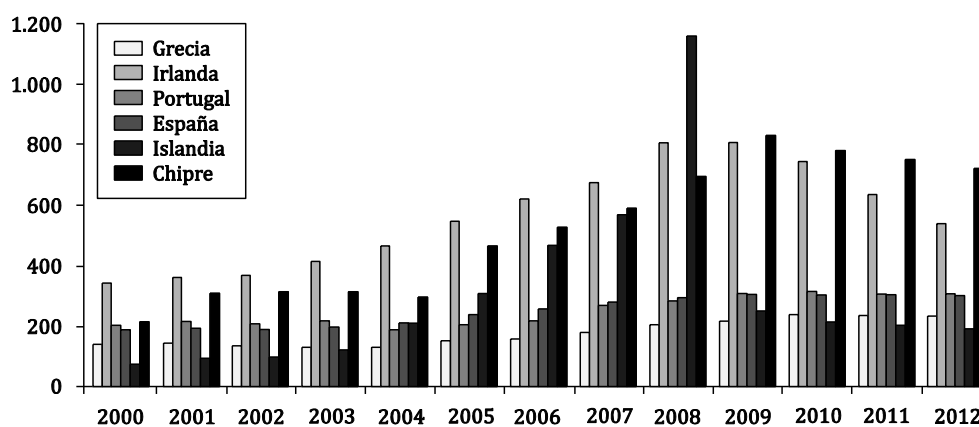
15 Como datos xerais máis significativos da actual República presidencialista de Chipre, fundada no ano 1960 tras asinar un tratado que declarou a independencia da illa e a posesión británica das bases militares de Acrotiri e Dhekelia, podemos destacar, en primeiro lugar, a súa reducida extensión xeográfica, pois a súa superficie é só de 9.250 km² (dos que 3.355 km² se atopan baixo o dominio da autoproclamada República Turca do Norte de Chipre), polo que se sitúa na posición número 169 do *ranking* mundial. Así mesmo, os seus 862.011 habitantes, que se concentran basicamente nas áreas metropolitanas das súas principais cidades, convérteno nun dos Estados menos poboados do planeta.

Por último, cómpre sinalar que, aínda que a economía de Chipre se estabilizou tras o seu ingreso na Unión Europea o 1 de maio de 2004, está claramente afectada pola división da illa en dous territorios. Nas últimas décadas deixou de depender da agricultura, onde só a produción de cítricos ten unha relativa importancia comercial; o sector industrial, que sustenta a maior parte das exportacións e que emprega ao 25% da poboación, e o sector servizos, no que o turismo alcanza unha gran relevancia, a pesar de verse afectado pola localización xeográfica da illa preto do Oriente Próximo, posúen un gran peso dentro da produción interior bruta do país.

(fundamentalmente os países bálticos e do centro e do leste do vello continente), é un dos menos importantes e desenvolvidos se efectuamos unha comparativa a escala europea.

Non obstante, como analizaremos na seguinte sección, aínda que o tamaño dos diferentes grupos financeiros domésticos a nivel internacional é bastante modesto, xa que ningún se atopa entre os maiores de Europa por balance consolidado, o sistema bancario de Chipre, como consecuencia do considerable crecemento rexistrado desde principios do século XXI na cota de mercado dos seus principais grupos financeiros, debido aos procesos de fusións bancarias, presenta un elevado grao de concentración e posúe, así mesmo, un peso significativo dentro do conxunto da súa economía, pois, ao cerre do exercicio do ano 2012, os activos globais canalizados polas súas entidades bancarias representaban o 716,32% do produto interior bruto do país, ratio que nos indica o sobredimensionamento que posúe aínda o sector bancario, que, ao igual que sucedeu cos outros Estados europeos que solicitaron asistencia financeira internacional (especialmente Irlanda e Islandia¹⁶) (gráfica 1), deberá reducir drasticamente o seu tamaño nos próximos anos e alcanzar o nivel medio da Unión Europea antes do ano 2018¹⁷.

Gráfica 1.- Activos totais bancarios/PIB de Grecia, Irlanda, Portugal, España, Islandia e Chipre, 2000-2012 (%)

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados por Bank of Greece, Central Bank of Ireland, Banco de Portugal, Banco de España, Financial Supervisory Authority, Iceland, Central Bank of Cyprus e Eurostat.

16 Antes da aplicación dos programas de recapitalización bancaria esixidos pola Unión Europea e polo Fondo Monetario Internacional, os sistemas bancarios de Irlanda e de Islandia supoñían, respectivamente, o 802,87% e o 1.154,29% do produto interior bruto do seu país.

17 Segundo un informe de Morgan Stanley, os servizos financeiros representan o 9,2% do valor engadido bruto da economía da illa, fronte ao 5% que alcanzan de media nos demais países da Eurozona.

Ademais, ao igual que na maioría de países europeos, tras a incorporación á Unión Europea en maio de 2004 e da posterior adopción da moeda única o 1 de xaneiro de 2008, as autoridades financeiras chipriotas iniciaron un intenso proceso de desregulación que, aínda que comezou cun certo atraso con respecto a aqueles, supuxo unha reforma completa do estrito marco regulador da actividade das entidades de crédito. As consecuencias máis inmediatas foron un estímulo da competencia no sector e a liberalización dos mercados, que provocaron, así mesmo, a chegada masiva de capital estranxeiro atraído fundamentalmente polas grandes vantaxes fiscais que ofrecía o Goberno da illa: o imposto de sociedades máis baixo de toda a Unión (o 10% ata a concesión do rescate bancario), ausencia de gravames aos aforradores non residentes e un elevado diferencial de rendibilidade fronte a outros Estados membros nos seus produtos de investimento.

Esta flexibilidade fiscal favoreceu que o sistema financeiro de Chipre se sobre-dimensionara con capital externo procedente en gran medida de transaccións irregulares, é dicir, permitíanse con bastante profusión actividades de lavado de diñeiro no país. A orixe xeográfica destes capitais foi tradicionalmente grega, británica e balcánica, e máis recentemente de Europa oriental e especialmente de Rusia (cálculase que a fuga de capitais rusos cara a Chipre ascende a case 43 mil millóns de euros, dos que 27 mil millóns proceden de operacións ilegais). Ademais, financeiramente os dous Estados están estreitamente vinculados, xa que Rusia representa aproximadamente un terzo dos investimentos estranxeiros en Chipre (285 millóns de euros dun total de 987 millóns a finais do ano 2011) e, por outro lado, o 20% dos investimentos exteriores en Rusia proceden de Chipre¹⁸.

Finalmente, cómpre destacar que unha das tendencias máis significativas observada nos últimos anos no sistema financeiro de Chipre, a pesar da súa reducida dimensión a escala europea e do escaso desenvolvemento dos seus mercados monetarios e de capitais, é o seu crecente grao de internacionalización tanto no que se refire á actividade das entidades bancarias nacionais no exterior, principalmente en Rusia, Ucraína, Romanía, Bulgaria e nas ex repúblicas iugoslavas de Serbia e Macedonia, como á implantación de entidades de crédito estranxeiras dentro do mercado doméstico, pois, como teremos ocasión de comprobar polo miúdo na seguinte sección, dos 41 bancos comerciais con licenza para operar actualmente en Chipre, 27 son sucursais e 8 son filiais de grupos financeiros foráneos, fundamentalmente de Estados non integrantes da Unión Europea.

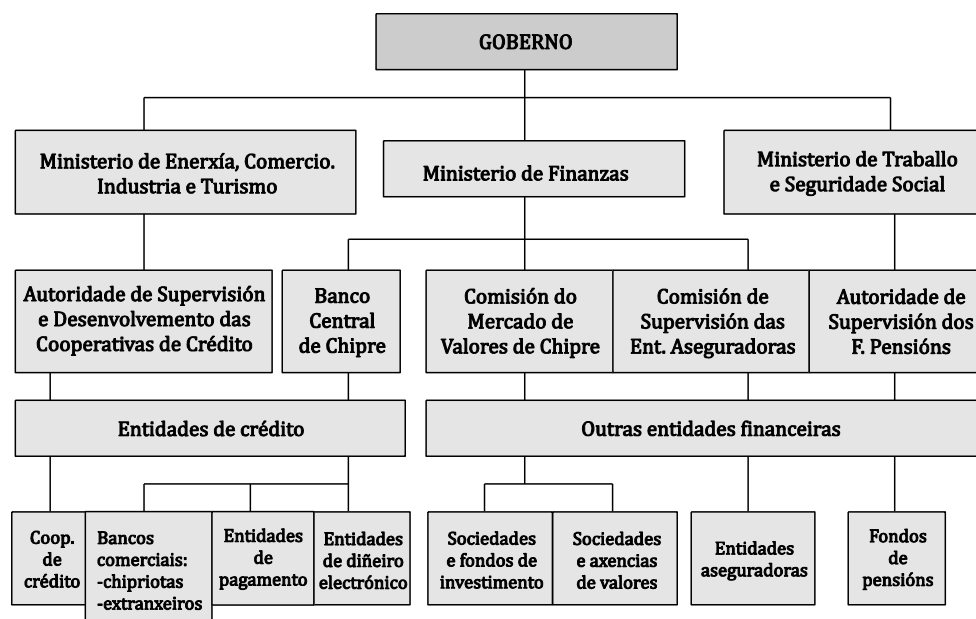
Definidos os principais elementos que caracterizan o sistema financeiro chipriota, a continuación imos efectuar unha breve análise desde o punto de vista institucional dese sistema. Para cumprir este propósito, elaborouse a figura 1 na

---

18 Para unha información máis detallada sobre a actual política de promoción de investimentos estratéxicos de Chipre, aprobada o 27 de xuño de 2012, co fin de estimular o crecemento e o desenvolvemento económicos, véxase: Oficina Económica y Comercial de España en Atenas (2013).

que se presenta de forma global o seu esquema de organización básico e onde se mostran os grupos de entidades máis relevantes que o integran, ademais das autoridades responsables da súa supervisión e control.

Figura 1.- Estrutura básica actual do sistema financeiro de Chipre

FONTE: Elaboración propia.

Así, como quedou reflectido na figura 1, en Chipre a máxima autoridade en materia de política financeira correspóndelle ao Goberno, sendo os Ministerios de Enerxía, Comercio, Industria e Turismo, de Finanzas e de Trabajo e Seguridade Social os máximos responsables de todos os aspectos relativos ao funcionamento das institucións financeiras.

En primeiro lugar, o Ministerio de Enerxía, Comercio, Industria e Turismo executa as súas funcións a través da Autoridade de Supervisión e Desenvolvemento das Cooperativas de Crédito que, desde a súa creación no ano 1985 coa promulgación da nova Lei de sociedades cooperativas (a primeira data do ano 1914), é o organismo que ten encomendado o control do sector do crédito cooperativo do país.

Pola súa parte, o Ministerio de Finanzas exerce as súas responsabilidades a través de tres órganos de carácter executivo: en primeiro lugar, o Banco Central de Chipre, constituído no ano 1963, que, ademais de desempeñar os labores xeralmente atribuíbles a calquera banco central (aplicación da política monetaria única, definida e deseñada polo Banco Central Europeo; emisión do diñeiro legal; xestión dos medios de pagamento, dos sistemas de cambio e das reservas de ouro

e divisas; banqueiro do Estado e do sistema bancario e salvagarda da estabilidade dos mercados financeiros), é o encargado da intervención e disciplina dos bancos comerciais, das entidades de pagamento e das entidades de diñeiro electrónico; en segundo lugar, a Comisión do Mercado de Valores de Chipre, que se constitúe como unha entidade de dereito público cuxo cometido é a regulamentación, supervisión, fiscalización e promoción da eficiencia e transparencia do mercado de valores e das actividades que realicen todos os axentes que nel interveñan directamente; e, en terceiro lugar, a Comisión de Supervisión das Entidades Aseguradoras, cuxas competencias recaen sobre as entidades aseguradoras de todo tipo.

Finalmente, o último dos órganos executivos do sistema financeiro chipriota é a Autoridade de Supervisión dos Fondos de Pensións, directamente dependente do Ministerio de Traballo e Seguridade Social, que está facultada para levar a cabo a vixilancia das entidades xestoras dos fondos de pensións.

Polo que respecta á composición do sistema financeiro de Chipre, podemos comprobar tamén na figura 1 que se estrutura a partir da división básica entre entidades de crédito e outras entidades financeiras.

A primeira destas categorías comprende, á súa vez, dous grupos de institucións: en primeiro lugar, as entidades de depósito, que son as únicas autorizadas a captar fondos do público en forma de depósitos, e que están integradas polos bancos comerciais (domésticos e estranxeiros), que posúen unha clara orientación de banca universal, e polas cooperativas de crédito, cuxa operativa se centra especialmente nas familias e nas pequenas e medianas empresas, polo que posúen unha maior cota de mercado no ámbito rural; e, en segundo lugar, outras entidades de crédito, que agrupan ás entidades de pagamento, é dicir, as que teñen a potestade de prestar e executar os servizos de pagamento (fundamentalmente, transferencias, cargos directos e operacións de pagamento efectuadas mediante tarxeta), e ás entidades de diñeiro electrónico, cuxa actividade principal consiste en emitir medios de pagamento en forma de diñeiro electrónico.

Por último, da categoría doutras entidades financeiras forman parte as empresas de servizos de investimento (sociedades e fondos de investimento e sociedades e axencias de valores), as entidades aseguradoras de todo tipo e as xestoras de fondos de pensións.

3. O IMPACTO DA CRISE ECONÓMICA E FINANCEIRA SOBRE O SISTEMA BANCARIO DE CHIPRE

A continuación, co fin de estudar detalladamente a configuración actual do sistema bancario chipriota desde unha perspectiva económico-financeira, realizamos as táboas 2 e 3, nas que recolleemos os datos para os últimos exercicios do número de entidades que o integran, do total de activos canalizados, dos depósitos xestionados e dos créditos concedidos por este sector.

Táboa 2.- Composición do sistema bancario de Chipre (número de entidades rexistradas), 2002-2012

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bancos comerciais	37	39	39	41	42	42	43	42	40	39	41
- Chipriotas	14	14	14	17	18	18	17	17	15	14	14
- <i>Nacionais</i>	<i>n.d.</i>	<i>n.d.</i>	<i>n.d.</i>	8	10	10	8	8	7	7	6
- <i>Filiais</i>	<i>n.d.</i>	<i>n.d.</i>	<i>n.d.</i>	9	8	8	9	9	8	7	8
- Estranxeiros	23	25	25	24	24	24	26	25	25	25	27
- <i>Unión Europea</i>	4	5	5	4	4	4	10	9	9	9	11
<i>Dos que: Eurozona</i>	3	3	3	2	2	2	3	3	2	2	3
- <i>Terceiros países</i>	19	20	20	20	20	20	16	16	16	16	16
Cooperat. de crédito	371	369	366	350	294	173	120	113	112	102	96
Libre prestación servizos	2	1	1	1	2	2	2	2	1	2	1
Total sistema bancario	410	409	406	392	338	217	165	157	153	143	138

NOTA: n.d.: non dispoñible.

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados por Central Bank of Cyprus e The Co-operative Credit Societies' Supervision and Development Authority.

Táboa 3.- Evolución do volume de activos canalizados, depósitos xestionados e créditos concedidos polo sistema bancario de Chipre (millóns de €), 2002-2012

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Activos	34.150	35.750	36.280	62.553	76.623	92.897	118.142	139.372	134.964	134.011	128.127
Depósitos	27.070	27.710	29.920	33.620	38.524	48.378	74.852	92.788	87.540	79.169	73.587
Créditos	19.110	19.900	21.720	37.908	43.647	52.359	65.715	74.848	75.022	78.635	81.811

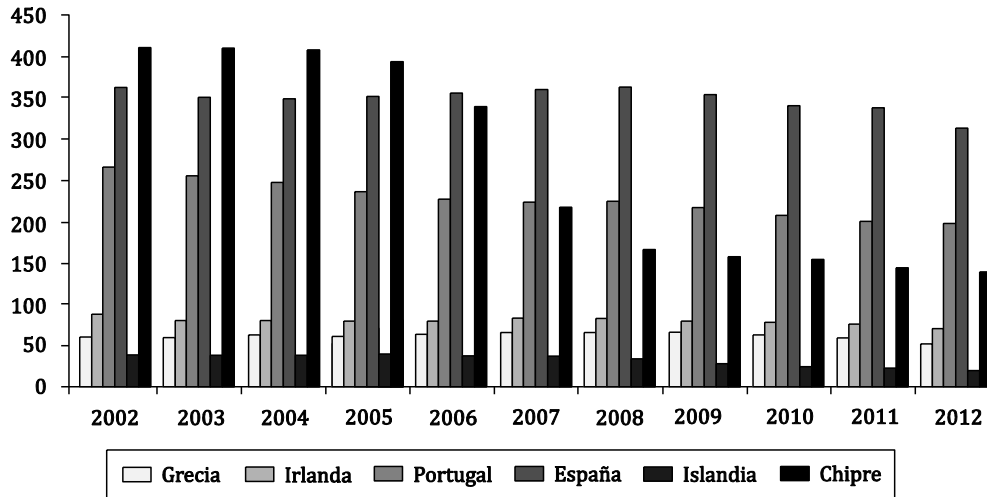
FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados por Central Bank of Cyprus.

Do contido nas táboas 2 e 3 podemos destacar, en primeiro lugar, que ao igual que sucedeu nos sistemas bancarios dos demais Estados europeos que solicitaron axuda financeira internacional, especialmente en Portugal e en España, a actual situación de grave crise económica e financeira global e o intenso proceso de liberalización e desregulación que comezou, como xa sinalamos anteriormente, a principios do século XXI e que supuxo a progresiva apertura do sector á iniciativa privada, así como á aparición de novos tipos de institucións e produtos financeiros e ao desenvolvemento de novos mercados, xeraron, como mostra claramente a táboa 2 e, en termos comparativos, a gráfica 2, unha importante transformación na composición do sector bancario chipriota, que afectou fundamentalmente ás cooperativas de crédito, pois nos últimos dez anos se rexistrou o cesamento de actividades de 272 entidades.

En segundo lugar, a elevada incerteza e volatilidade da contorna económica e financeira, unida aos procesos de reestruturación e saneamento do sector bancario postos en marcha desde a solicitude dos rescates financeiros, provocaron, como podemos ver na táboa 3 e na gráfica 3, un notable estancamento do tamaño do balance consolidado das entidades bancarias de cada un destes países (especialmente en Irlanda e en Islandia, con reducións do 39,66% e do 83,39%, respectivamente, no período 2008-2012), que, desde o ano 2008, se centraron en maior

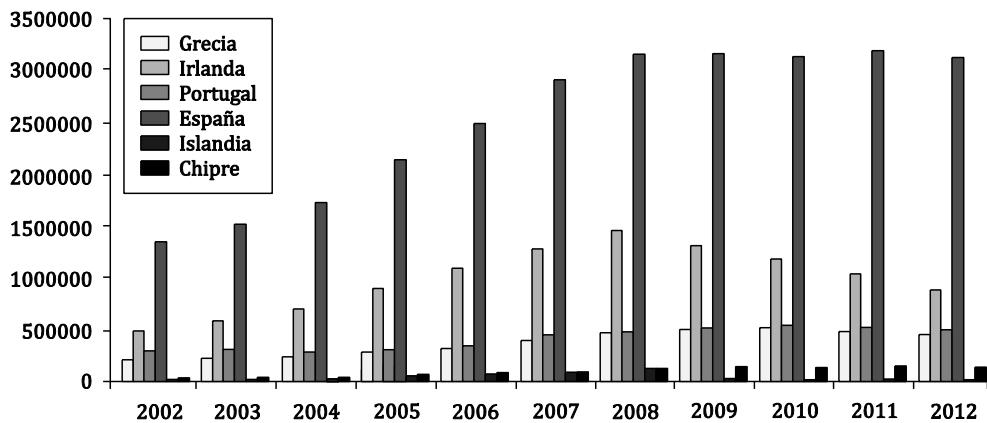
medida no negocio da banca polo miúdo, cunha intensa actividade no segmento dos clientes particulares e no das pequenas e medianas empresas, converténdose nestes últimos exercicios no núcleo principal dos seus ingresos ordinarios.

Gráfica 2.- Evolución do número de entidades rexistradas nos sistemas bancarios de Grecia, Irlanda, Portugal, España, Islandia e Chipre, 2002-2012

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados por Bank of Greece, Central Bank of Ireland, Banco de Portugal, Banco de España, Financial Supervisory Authority, Iceland, Central Bank of Cyprus e The Co-operative Credit Societies' Supervision and Development Authority.

Gráfica 3.- Evolución do volume de activos canalizados polos sistemas bancarios de Grecia, Irlanda, Portugal, España, Islandia e Chipre (millóns de €), 2002-2012

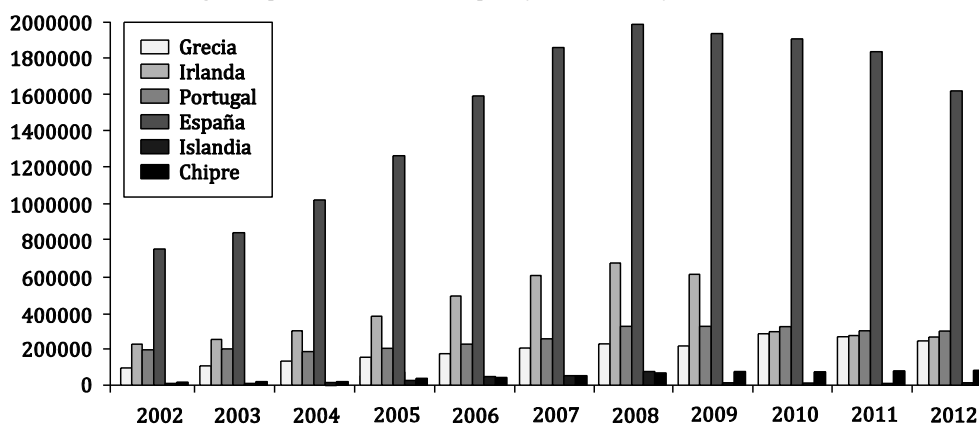
FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados por Bank of Greece, Central Bank of Ireland, Banco de Portugal, Banco de España, Financial Supervisory Authority, Iceland e Central Bank of Cyprus.

Así, a actual contorna macroeconómica desfavorable, que se caracteriza por reducidos crecementos do produto interior bruto e pola persistencia de dificultades de financiamento por xunto, traduciuse nunha diminución da partida máis importante do activo consolidado das entidades bancarias: os préstamos á clientela, en Grecia, Irlanda, Portugal, España e Islandia (gráfica 4), diminución que se enmarca dentro da tendencia xeral no contexto de crise de contracción do crédito no sistema financeiro internacional.

Pola súa parte, en Chipre a actividade crediticia continúa estando marcada pola forte expansión do crédito ao sector privado, co crédito hipotecario como protagonista indiscutible, e do destinado ao financiamento daquelas actividades produtivas vinculadas ao sector da construción e ao da promoción inmobiliaria, ao contrario do que sucede actualmente en EE.UU. e nos países europeos que levaron a cabo un intenso proceso de saneamento do seu sector bancario, nos que se concede un elevado valor ás garantías e se aplica unha prudente política de cobertura do risco debido á desconfianza e á incerteza que atenaza o normal funcionamento dos mercados financeiros a nivel mundial.

Esta tendencia explícase porque en Chipre o sector da construción foi unha importante fonte de crecemento económico desde a división da illa no ano 1974, xa que esta impulsou a creación de novos aloxamentos para os refuxiados e grandes investimentos en infraestruturas, tales como aeroportos e instalacións portuarias, para substituír as que se perderan na zona baixo o dominio turco do norte. Ademais, ao calor do sector turístico desenvolveuse unha poderosa industria de construción tanto de hoteis como de segundas residencias, que son adquiridas en gran número por súbditos británicos para o seu retiro e para as vacacións.

Gráfica 4.- Evolución do volume de créditos concedidos polos sistemas bancarios de Grecia, Irlanda, Portugal, España, Islandia e Chipre (millóns de €), 2002-2012

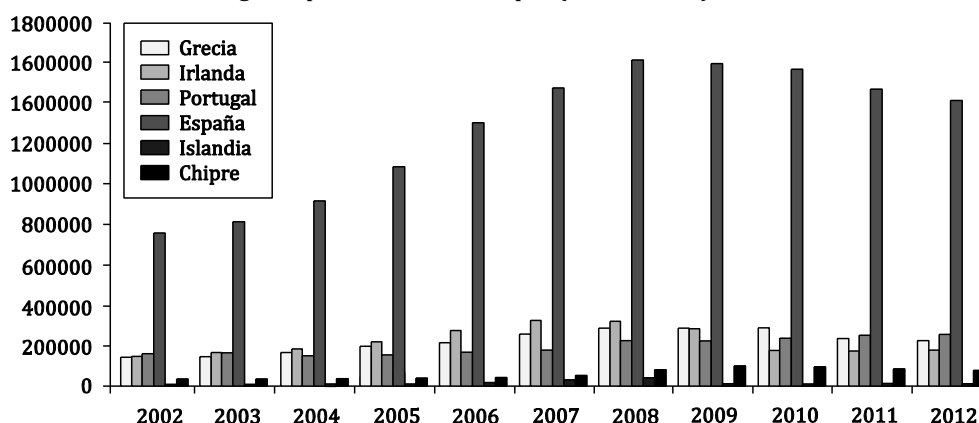

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados por Bank of Greece, Central Bank of Ireland, Banco de Portugal, Banco de España, Financial Supervisory Authority, Iceland e Central Bank of Cyprus.

Se observamos agora a gráfica 5, dentro do pasivo consolidado, os depósitos xestionados da clientela, como consecuencia do maior apancamento das familias e das empresas a raíz do estoupido da crise económica e financeira internacional, experimentaron unha importante redución desde o ano 2008 en Grecia, Irlanda, España e Islandia (do 21,92%, do 45,17%, do 12,66% e do 75,24%, respectivamente), e desde o ano 2009 en Chipre (do 20,69%), o que provocou un incremento da substitución do recurso aos mercados interbancarios tradicionais tanto polo financiamento obtido mediante operacións de mercado monetario como polo recibido dos seus bancos centrais. Pola contra, en Portugal os recursos totais de clientes captados aumentaron un 15,26% nos últimos catro exercicios económicos, o que responde a unha xestión activa da estrutura das fontes de financiamento das entidades bancarias lusas co obxectivo de protexer ao máximo as marxes das operacións e manter confortables niveis de liquidez.

Gráfica 5.- Evolución do volume de depósitos xestionados polos sistemas bancarios de Grecia, Irlanda, Portugal, España, Islandia e Chipre (millóns de €), 2002-2012

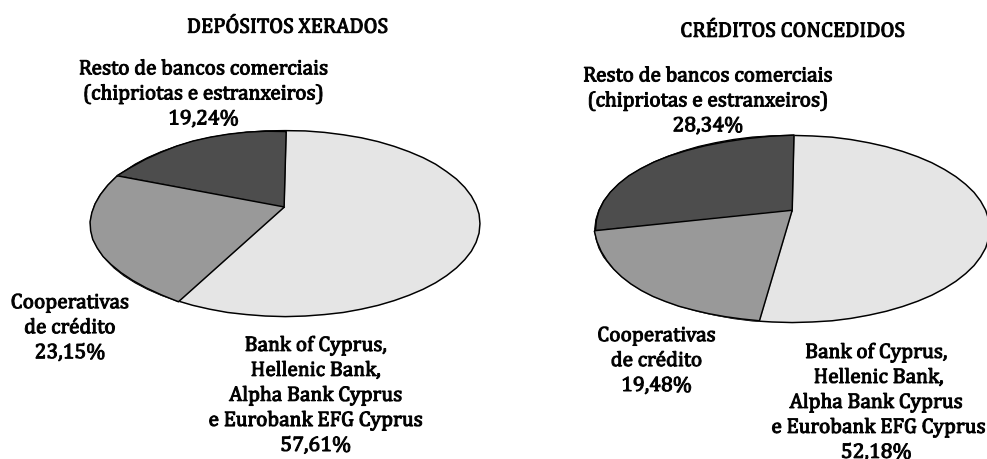

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados por Bank of Greece, Central Bank of Ireland, Banco de Portugal, Banco de España, Financial Supervisory Authority, Iceland e Central Bank of Cyprus.

Outra característica relevante deste sector bancario, impulsada tamén en gran medida polo intenso proceso de reforma levado a cabo nas últimas décadas polos mercados financeiros de Chipre, é o seu elevado grao de concentración, xa que neste país, ao igual que en numerosos Estados europeos, hai un claro predominio de grandes grupos financeiros estruturados en torno aos bancos comerciais de maior dimensión e que comprenden basicamente entidades de financiamento, sociedades hipotecarias, fondos de investimento, sociedades de Bolsa, inmobiliarias e aseguradoras. Así, podemos observar na gráfica 6 que o grupo integrado polos catro maiores bancos comerciais chipriota

tas¹⁹ (Bank of Cyprus²⁰, Hellenic Bank²¹, Alpha Bank Cyprus²² e Eurobank EFG Cyprus²³), que foron adquirindo paulatinamente unha clara orientación de banca universal e ámbito de negocio global, concentraba ao cerre do primeiro trimestre do ano 2013 o 57,61% do total dos depósitos xestionados e o 52,18% do total dos créditos concedidos polo sistema de entidades bancarias do país.

Gráfica 6.- Reparto de cotas de mercado no sistema bancario de Chipre (marzo 2013)

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados por Central Bank of Cyprus.

Para completar os datos anteriores, cómpre sinalar que o sector bancario de Chipre, ao igual que os da maioría de países europeos, especialmente os que solicitaron axuda financeira internacional, tras rexistrar un longo período de estabili-

19 Que representan unicamente o 3% do total das entidades con licenza para operar no sistema bancario de Chipre.

20 Fundado no ano 1899, é, con diferenza, tras absorber o Banco Popular de Chipre (Laiki Bank), a primeira entidade bancaria chipriota, pois ao termo do primeiro trimestre do ano 2013 tiña unha cota do 36,70% do mercado de créditos e do 38,68% dos depósitos.

21 O segundo banco comercial de Chipre, que iniciou as súas actividades no ano 1976, conta actualmente cunha rede de 66 sucursais na illa e cun cadro de persoal de máis de 1.570 empregados, o que lle permitía canalizar, a 31 de marzo de 2013, o 6,32% do total dos créditos e o 10,73% do total dos depósitos da clientela.

22 Filial do grupo financeiro grego Alpha Bank, comezou a operar en Chipre no ano 1998, tras a adquisición de Lombard Natwest Bank. Ao cerre do primeiro trimestre do ano 2013 concentraba o 5,93% dos créditos concedidos polo sistema bancario chipriota e o 3,72% dos depósitos globais dos clientes bancarios.

23 Filial do conglomerado financeiro heleno Eurobank Ergasias, con presenza en Romanía, Bulgaria, Serbia, Ucraína, Luxemburgo e Reino Unido, desembarcou no mercado chipriota o 21 de decembro de 2007. En pouco máis de cinco anos de actividade converteuse nunha das entidades líderes do sector bancario de Chipre, pois a 31 de marzo de 2013 posuía unha cota do 3,23% no mercado de préstamos e do 4,48% dos recursos xestionados da clientela.

dade na súa conta de perdas e ganancias e alcanzar importantes beneficios no ano 2007 (1.205,63 millóns de €), está inmerso actualmente nun intenso proceso de transformación e reestruturación, cuxo principal reto é o de superar a crise de rendibilidade que está sufrindo desde o exercicio do ano 2008 (táboa 4 e gráfica 7), como consecuencia da complexa conxuntura macroeconómica acontecida durante estes anos, unida ás adversidades xeradas pola incerteza con respecto aos problemas da débeda soberana da zona do euro. Así pois, as diferentes entidades bancarias do país, co fin de facerlle fronte ao notable crecemento da morosidade na súa carteira de créditos, víronse obrigadas a practicar durante os últimos anos uns saneamentos por insolvencias moi elevados, o que deteriorou considerablemente o seu resultado neto.

Táboa 4.- Estrutura da conta de resultados do sistema bancario de Chipre^(a) (millóns de €), 2006-2012^(b)

	Dec. 2006	Dec. 2007	Dec. 2008	Dec. 2009	Dec. 2010	Dec. 2011	Set. 2012	Dec. 2012
Ingresos financ.	2.566,49	4.056,87	4.890,72	4.223,05	4.264,42	4.683,89	n.d.	2.628,62
Gastos financeiros	1.354,73	2.306,26	3.032,95	2.419,3	2.177,22	2.338,05	n.d.	1.278,14
<i>Marxe financeira</i>	<i>1.211,76</i>	<i>1.750,61</i>	<i>1.857,77</i>	<i>1.803,75</i>	<i>2.087,20</i>	<i>2.345,84</i>	<i>1.549,46</i>	<i>1.350,48</i>
Prod. ord. netos	597,05	1.091,03	848,81	988,75	821,29	649,05	487,68	484,24
<i>Marxe ordinaria</i>	<i>1.808,81</i>	<i>2.841,64</i>	<i>2.706,58</i>	<i>2.792,50</i>	<i>2.908,49</i>	<i>2.994,89</i>	<i>2.037,14</i>	<i>1.834,72</i>
Gastos de explot.	893,29	1.244,11	1.354,63	1.523,08	1.603,09	1.610,88	1.114,13	984,19
<i>Marxe de explot.</i>	<i>915,52</i>	<i>1.597,53</i>	<i>1.351,95</i>	<i>1.269,42</i>	<i>1.305,40</i>	<i>1.384,01</i>	<i>923,01</i>	<i>850,53</i>
Provisións netas	244,22	198,91	278,50	596,49	777,39	6.926,05	3.232,43	3.113,66
Rdos. extraord.	6,63	13,65	-7,89	18,92	12,23	8,33	8,92	0,22
<i>Rdo. antes impostos</i>	<i>677,93</i>	<i>1.412,27</i>	<i>1.065,56</i>	<i>691,85</i>	<i>540,24</i>	<i>-5.533,71</i>	<i>-2.300,50</i>	<i>-2.262,91</i>
Impostos	118,09	206,64	152,54	107,04	84,05	-412,12	-391,63	20,26
<i>Rdo. do exercicio</i>	<i>559,84</i>	<i>1.205,63</i>	<i>913,02</i>	<i>584,81</i>	<i>456,19</i>	<i>-5.121,59</i>	<i>-1.908,87</i>	<i>-2.283,17</i>

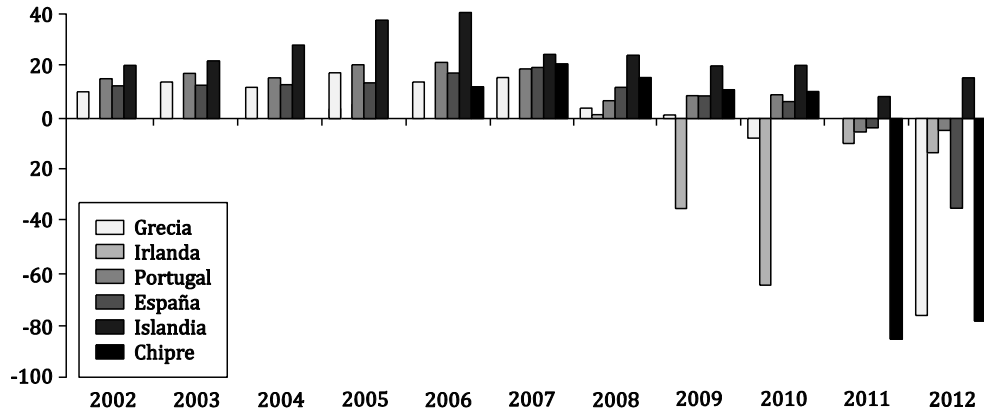
NOTAS: ^(a) Central Bank of Cyprus non publica a conta de resultados agregada do sistema bancario chipriota, polo que se inclúen unicamente as magnitudes dos catro bancos comerciais máis importantes do país (Bank of Cyprus; Laiki Bank, ata o terceiro trimestre do ano 2012; Hellenic Bank e Alpha Bank Cyprus), que foron os máis afectados pola crise económica e financeira pola súa excesiva vinculación ao sector inmobiliario e polo seu maior investimento en débeda pública grega.

^(b) Non dispoñibles os datos do período 2002-2005 para Alpha Bank Cyprus.

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados polas distintas entidades citadas na táboa.

Así mesmo, a gráfica 8 mostra claramente que esta importante redución de resultados nos sistemas bancarios de Grecia, Irlanda, Portugal, España, Islandia e Chipre, provocada, como acabamos de sinalar, polo espectacular crecemento dos niveis de dotacións para insolvencias, tamén veu acompañada, a pesar dos esforzos realizados no ámbito da contención dos gastos de explotación, por un empeoramento da eficiencia operativa, como consecuencia fundamentalmente da minoraación da marxe ordinaria.

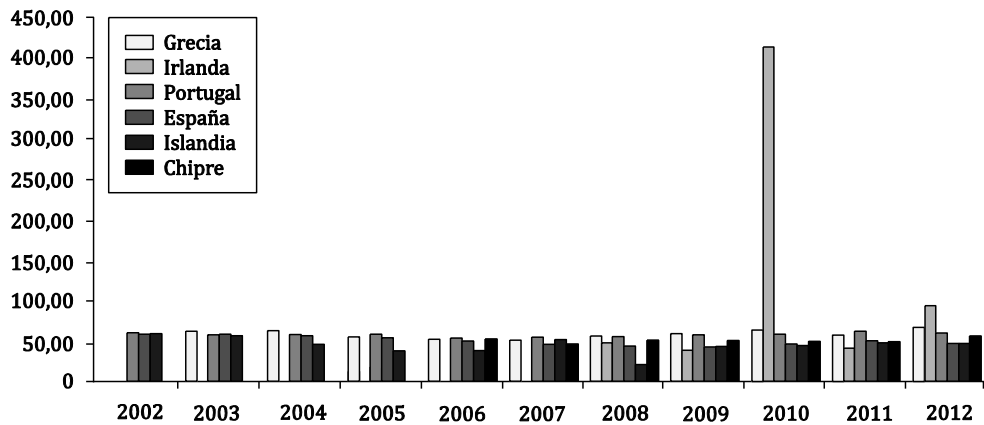
Gráfica 7.- Evolución da rendibilidade sobre recursos propios medios (ROE) dos sistemas bancarios de Grecia^(a), Irlanda^(a), Portugal, España, Islandia e Chipre^(c) (%), 2002-2012

NOTAS: ^(a) Non dispoñibles os datos do exercicio do ano 2011. ^(b) Unicamente dispoñibles os datos do período 2008-2012. ^(c) Unicamente dispoñibles os datos do período 2006-2012.

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados por Bank of Greece, Central Bank of Ireland, Banco de Portugal, Banco de España, Financial Supervisory Authority, Iceland e Central Bank of Cyprus.

Gráfica 8.- Evolución da ratio de eficiencia dos sistemas bancarios de Grecia^(a), Irlanda^(b), Portugal, España, Islandia e Chipre^(c) (%), 2002-2012

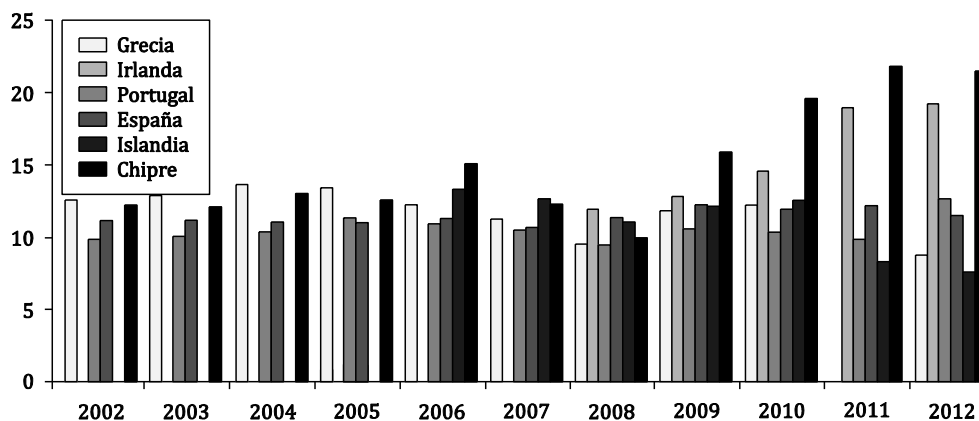

NOTAS: ^(a) Non dispoñibles os datos do exercicio do ano 2002. ^(b) Unicamente dispoñibles os datos do período 2008-2012. ^(c) Unicamente dispoñibles os datos do período 2006-2012.

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados por Bank of Greece, Central Bank of Ireland, Banco de Portugal, Banco de España, Financial Supervisory Authority, Iceland e Central Bank of Cyprus.

Outro dos problemas posto de manifesto pola crise actual foi a insuficiencia dos niveis de capital no sector bancario internacional, posto que a súa calidade se deteriorara considerablemente e en moitas entidades existía un nivel de apancamento demasiado elevado, ao que se sumaron os problemas de liquidez que experimentaron numerosos grupos financeiros ao non poder refinanciarse nos mercados no curto prazo. Para resolveren os efectos negativos que se produciron sobre a estabilidade financeira e a economía en xeral, e co obxecto de fortalecer a regulación, supervisión e xestión de riscos do sistema financeiro, os Gobernos dos países estudados reforzaron, especialmente durante os anos 2011 e 2012, a solvencia das súas entidades de crédito (gráfica 9) mediante o establecemento dun nivel elevado de esixencia de recursos propios de máxima calidade, na mesma liña que a sostida polos novos estándares internacionais de capital fixados en decembro de 2009 polo Comité de Supervisión Bancaria de Basilea nos denominados Acordos de Basilea III²⁴.

Gráfica 9.- Evolución do coeficiente de solvencia dos sistemas bancarios de Grecia^(a), Irlanda^(b), Portugal, España, Islandia e Chipre^(c) (%), 2002-2012

NOTAS: ^(a) Non dispoñibles os datos do exercicio do ano 2011. ^(b) Unicamente dispoñibles os datos do período 2008-2012. ^(c) Unicamente dispoñibles os datos do período comprendido entre os anos 2006 e 2012.

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados por Bank of Greece, Central Bank of Ireland, Banco de Portugal, Banco de España, Financial Supervisory Authority, Iceland e Central Bank of Cyprus.

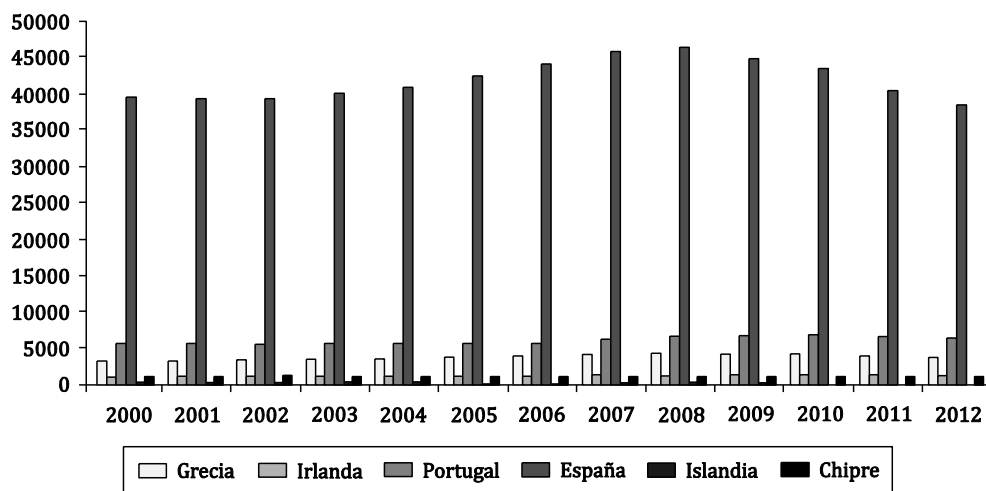
Finalmente, polo que se refire á evolución dos principais medios operativos das entidades de crédito, podemos comprobar na gráfica 10 que desde mediados da década de 1990 e ata o estoupido da crise económica e financeira global, debido fundamentalmente á estratexia máis agresiva de penetración que implementa-

²⁴ Unha análise detallada do conxunto de medidas de capital e de liquidez incluídas na Reforma de Basilea III pode atoparse en Rodríguez de Codes Elorriaga (2010).

ron os grandes grupos bancarios para satisfacer a demanda dos novos servizos que esixía o mercado e gañar cota de negocio tanto doméstico como fóra dos seus territorios de orixe, o número global de sucursais físicas incrementouse un 36,63%, un 17,29% e un 24,59% en Grecia, España e Islandia, respectivamente, no período 2000-2008, un 38,77% en Irlanda no período 2000-2009, e un 16,29% en Portugal no período 2000-2010.

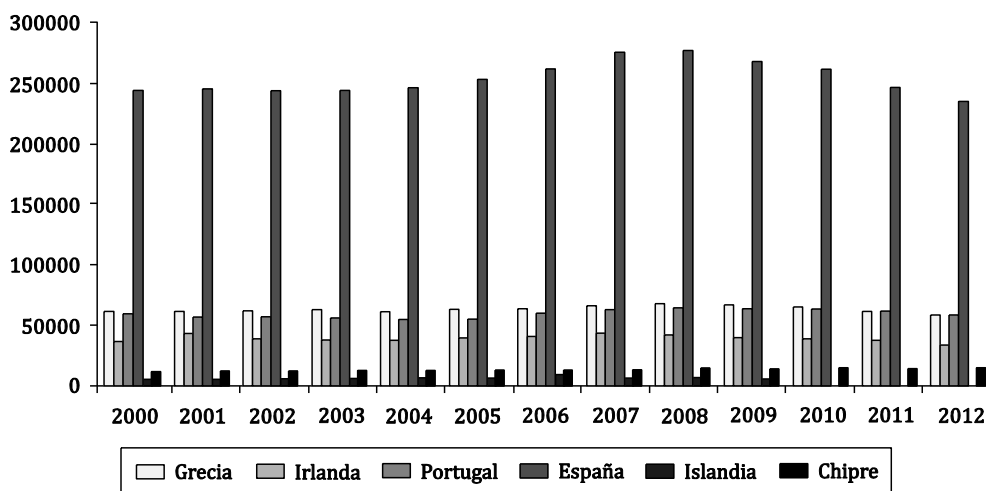
Non obstante, a partir do exercicio do ano 2008 en Grecia, España e Islandia, do exercicio do ano 2009 en Irlanda e do exercicio do ano 2010 en Portugal, e como consecuencia da forte volatilidade existente nos mercados financeiros internacionais e o posterior estancamento económico que se produciu, adoptáronse en todos eles estritas políticas de contención e racionalización de gastos nos seus sistemas bancarios que implicaron unha redución da rede comercial de oficinas, instrumento básico de relación e proximidade co cliente.

Gráfica 10.- Evolución do número de oficinas bancarias en Grecia, Irlanda, Portugal, España, Islandia e Chipre, 2000-2012

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados pola European Banking Federation.

Así mesmo, con respecto á composición dos cadros de persoal das entidades bancarias, podemos observar na gráfica 11 que a creación de novos postos de traballo foi a característica dominante no sector bancario de Irlanda no período 2000-2007, e nos de Grecia, Portugal, España e Islandia no período 2000-2008, unha vez completados os procesos de reforma realizados neles durante as de 1980 e de 1990. Porén, a crise financeira obrigou aos principais grupos bancarios destes países a poñer en marcha numerosos programas de reestruturación de emprego para recortar custos e restablecer deste modo o seu equilibrio financeiro.

Gráfica 11.- Evolución do número de empregados bancarios en Grecia, Irlanda, Portugal, España, Islandia e Chipre, 2000-2012

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados pola European Banking Federation.

Por último, debido ao seu elevado índice de bancarización (10,06 oficinas por cada 10.000 habitantes a finais do ano 2012), o sistema bancario de Chipre levou a cabo desde principios do século XXI un importante esforzo de racionalización da súa rede comercial de sucursais, posto que no período 2000-2012 paou de 1.010 a 877 oficinas operativas, o que supón unha redución do 13,17%. Ademais, se efectuamos unha comparativa a escala europea, podemos observar que o sector bancario chipriota presenta un exceso notable de capacidade, que se manifesta por la gran dimensión do seu cadro de persoal, que alcanzaba os 14,74 empregados por cada 1.000 habitantes ao cerre do cuarto trimestre do ano 2012 (táboa 5).

Táboa 5.- Evolución do servizo bancario en Chipre, 2000-2012

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Número de oficinas	1.010	1.014	998	988	981	955	945
Número de empregados	9.802	10.115	10.613	10.480	10.617	10.799	10.845
Oficinas/10.000 habitantes	14,48	14,37	13,95	13,53	13,09	12,46	12,14
Empregados/Oficina	9,70	9,97	10,63	10,61	10,82	11,31	11,48
Empregados/1.000 habitantes	14,05	14,34	14,84	14,35	14,17	14,09	13,93
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Número de oficinas	930	931	939	920	911	877	
Número de empregados	11.286	12.554	12.513	12.643	12.825	12.853	
Oficinas/10.000 habitantes	11,78	11,68	11,46	10,96	10,57	10,06	
Empregados/Oficina	12,13	13,48	13,33	13,74	14,08	14,66	
Empregados/1.000 habitantes	14,30	15,75	15,28	15,06	14,88	14,74	

FONTE: Elaboración propia a partir dos datos subministrados por European Banking Federation e Eurostat.

4. CONCLUSIÓN

Ao longo deste artigo ofrecemos unha análise exhaustiva do impacto que tivo a grave crise financeira, que desde finais do ano 2008 fai estragos na economía real global e que provocou unha gran desconfianza nos mercados dos principais países, sobre o sistema bancario de Chipre. Do contido deste traballo podemos destacar as seguintes conclusións:

- 1) Ao igual que sucedera nos sistemas bancarios dos demais Estados europeos que solicitaron axuda financeira internacional, especialmente en Portugal e en España, a actual situación de grave crise económica e financeira global e o intenso proceso de liberalización e desregulación que supuxo a progresiva apertura do sector á iniciativa privada, así como a aparición de novos tipos de institucións e produtos financeiros e o desenvolvemento de novos mercados, xeraron unha importante transformación do sector bancario chipriota, que afectou fundamentalmente ás cooperativas de crédito.
- 2) Como consecuencia do intenso proceso de reforma levado a cabo nas últimas décadas polos mercados financeiros de Chipre, o sector bancario do país presenta un elevado grao de concentración, xa que o grupo integrado polos catro maiores bancos comerciais (que representan unicamente o 3% do total) concentraba, a 31 de marzo de 2013, máis do 57% do volume global dos depósitos xestionados e preto do 52% do total dos créditos concedidos.
- 3) A crise económica e financeira actual está afectando, sen dúbida, ás principais magnitudes de negocio do sistema bancario de Chipre e dos restantes Estados europeos que se viron forzados a pedir rescate financeiro. Así:
  - A actual contorna macroeconómica desfavorable, que se caracteriza por presentar reducidos crecementos do produto interior bruto e pola persistencia de dificultades de financiamento por xunto, traducíuse nunha diminución dos préstamos á clientela en Grecia, Irlanda, Portugal, España e Islandia. Pola súa parte, en Chipre a actividade crediticia continúa estando marcada pola forte expansión do crédito hipotecario e do destinado ao financiamento de actividades produtivas vinculadas ao sector da construción e ao da promoción inmobiliaria.
  - Como consecuencia do maior apancamento das familias e das empresas, os depósitos xestionados de clientes experimentaron unha importante redución en todos os países analizados agás en Portugal, o que responde a unha xestión activa da estrutura das fontes de financiamento das entidades bancarias lusas.
  - Tras rexistrar un longo período de estabilidade na súa conta de perdas e ganancias, os sistemas bancarios destes países están inmersos actualmente nun intenso proceso de transformación e de reestruturación cuxo principal reto é o de superar os seus problemas de rendibilidade, e que obrigou ás diferentes entidades bancarias a practicar uns saneamentos por insolvencias moi eleva-

dos para facerlle fronte ao notable crecemento da morosidade na súa carteira de créditos.

- Esta importante redución de resultados, provocada polo espectacular crecemento dos niveis de dotacións para insolvencias, tamén veu acompañada, a pesar dos esforzos realizados no ámbito da contención dos gastos de explotación, por un empeoramento da eficiencia operativa como consecuencia, fundamentalmente, da minoración da marxe ordinaria.
- Para resolver os efectos negativos que se produciron sobre a estabilidade financeira e a economía en xeral, e co obxecto de fortalecer a regulación, supervisión e xestión de riscos do sistema financeiro, os Gobernos dos países estudados reforzaron durante os últimos anos a solvencia das súas entidades de crédito mediante o establecemento dun nivel elevado de esixencia de recursos propios de máxima calidade.
- A partir do ano 2008 en Grecia, España e Islandia, do ano 2009 en Irlanda e do ano 2010 en Portugal, como consecuencia da forte volatilidade existente nos mercados financeiros internacionais e o posterior estancamento económico que se produciu, adoptáronse estritas políticas de contención e racionalización de gastos que implicaron unha redución da rede comercial de oficinas bancarias.
- A pesar de que a creación de novos postos de traballo foi a característica dominante nos sectores bancarios grego, irlandés, portugués, español e islandés no período 2000-2008, unha vez completados os procesos de reforma realizados neles, a crise financeira obrigou ás entidades bancarias a poñer en marcha numerosos programas de reestruturación de emprego para recortar custos e restablecer, deste modo, o seu equilibrio financeiro.
- Finalmente, debido ao seu elevado índice de bancarización, o sistema bancario de Chipre levou a cabo desde principios do século XXI un importante esforzo de racionalización da súa rede comercial de sucursais. Ademais, presenta un exceso notable de capacidade, que se manifesta na gran dimensión do seu cadro de persoal bancario.

BIBLIOGRAFÍA

- ALPHA BANK CYPRUS (varios anos): *Annual Report*. Nicosia; Alpha Bank Cyprus.
- ARIAS, X.C. (2009): *La crisis de 2008 y la naturaleza de la política económica*. (Documento de Trabajo 04/2009). Alcalá de Henares: Universidad de Alcalá de Henares, Instituto Universitario de Análisis Económico y Social.
- ASSOCIATION OF CYPRUS BANKS (varios anos): *Annual Report*. Nicosia: Association of Cyprus Banks.
- BANCO DE ESPAÑA (varios anos): *Memoria de la supervisión bancaria en España*. Madrid: Banco de España.
- BANCO DE PORTUGAL (varios anos): *Relatório do Conselho de Administração. Relatório e Contas*. Lisboa: Banco de Portugal.
- BANK OF CYPRUS (varios anos): *Annual Report*. Nicosia: Bank of Cyprus.

- BANK OF GREECE (varios años): *Annual Report*. Athens: Bank of Greece.
- BECK, T. (2013): "Cyprus: What Are the Alternatives?", *VOX, CEPR's Policy Portal*, de 23/03/13. <<http://www.voxeu.org>>.
- CALVO, A.; PAREJO, J.A.; RODRÍGUEZ, L.; CUERVO, A. (2012): *Manual de Sistema Financiero Español*. (Colección Ariel Economía). Barcelona: Ariel.
- CENTRAL BANK OF CYPRUS (varios años): *Annual Report*. Nicosia: Central Bank of Cyprus.
- CENTRAL BANK OF CYPRUS (varios años): *National Data on Banking Sector*. Nicosia: Central Bank of Cyprus.
- CENTRAL BANK OF IRELAND (varios años): *Annual Report*. Dublin: central Bank of Ireland.
- EUROPEAN BANKING FEDERATION (varios años): *Statistics on the European Banking Sector*. Brussels: European Banking Federation.
- EUROSTAT (varios años): *Gross Domestic Product at Market Prices*. Luxembourg: European Commission, Eurostat. <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>>.
- EUROSTAT (varios años): *Population at 1 January*. Luxembourg: European Commission, Eurostat. <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>>.
- EUROSTAT (varios años): *Real GDP Growth Rate*. Luxembourg: European Commission, Eurostat. <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>>.
- EUROSTAT (varios años): *Unemployment Rate*. Luxembourg: European Commission, Eurostat. <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>>.
- FINANCIAL SUPERVISORY AUTHORITY OF ICELAND (varios años): *Annual Report*. Reikiavik: Financial Supervisory Authority of Iceland.
- FINANCIAL SUPERVISORY AUTHORITY OF ICELAND (varios años): *Key Figures from Annual Accounts*. Reikiavik: Financial Supervisory Authority of Iceland.
- GRECIA. MINISTRY OF FINANCE (2010): *Update of the Hellenic Stability and Growth Programme*. Athens: Ministry of Finance. <<http://www.mnec.gr>>.
- HELLENIC BANK (varios años): *Annual Report*. Nicosia: Hellenic Bank.
- LA CAIXA. SERVICIO DE ESTUDIOS (2008): *Convulsión en el sistema financiero*. (Informe Mensual, 317). Barcelona: La Caixa, Servicio de Estudios.
- LAIKI BANK GROUP (varios años): *Annual Report*. Nicosia: Laiki Bank Group.
- LLAMAS, M. (2009): "El origen de las subprime", *Libertad Digital*, de 24/02/09. <<http://www.libertaddigital.com>>.
- MARTÍN, A.; LLAMAS, M. (2010): "Desmontando a Greenspan, el maestro de la crisis financiera", *Libertad Digital*, de 08/04/10. <<http://www.libertaddigital.com>>.
- NADAL BELDA, A. (2008): "La crisis financiera de Estados Unidos", *Boletín Económico de ICE*, 2.953, pp. 19-29.
- OFICINA ECONÓMICA Y COMERCIAL DE ESPAÑA EN ATENAS (2013): *Informe económico y comercial de Chipre*. Atenas: Oficina Económica y Comercial de España en Atenas.
- RODRÍGUEZ DE CODES ELORRIAGA, E. (2010): "Las nuevas medidas de Basilea III en materia de capital", *Revista de Estabilidad Financiera*, 19, pp. 9-19.
- UNIÓN EUROPEA. SUBDIRECCIÓN GENERAL DE ASUNTOS ECONÓMICOS Y FINANCIEROS (2009): "La respuesta europea a la crisis financiera y económica", *Boletín Económico de ICE*, 2.957, pp. 3-22.
- VEGA SERRANO, J.M. (2011): "La crisis bancaria irlandesa", *Boletín Económico de ICE*, 3.007, pp. 29-37.
- VÉRON, N. (2013): "Europe's Cyprus Blender and its Consequences", *VOX, CEPR's Policy Portal*, de 21/03/13. <<http://www.voxeu.org>>.
- WYPLOSZ, C. (2013): "Cyprus, the Next Blunder", *VOX, CEPR's Policy Portal*, de 18/03/13. <<http://www.voxeu.org>>.